

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

Факультет природничо-географічної освіти та екології

«Затверджено»

«Рекомендовано»

«Затверджено»

на засіданні Приймальної комісії
НПУ імені М.П. Драгоманова
протокол №4 від «30» березня 2017 р.

«Рекомендовано»

Вченою радою
факультету природничо-
географічної освіти та екології

Програма додаткового вступного випробовування

з основ туризму

для громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства
при вступі на навчання для здобуття ступеня бакалавра
на базі здобутого освітньо-кваліфікаційного рівня молодший
спеціаліст

Київ – 2017

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З ОСНОВ ТУРИЗМУ

Підготовка бакалаврів для сфери туризму в умовах педагогічного ВНЗ, яка здійснюється відповідно до нового етапу українського державотворення і національного відродження, є важливим завданням професійно-педагогічної освіти. Крім того, інтернаціоналізація освіти, як закономірне явище сучасного розвитку суспільства і як орієнтир освітньої політики в країнах Європейського Співтовариства, зумовили новий комплекс вимог до професійної підготовки фахівця для сфери туризму і становлення його як особистості з боку: суспільства, що розвивається; туристичних фірм, діяльність яких оновлюється; туристичного контингенту, що якісно змінюється. Реформування освіти в Україні в контексті розвитку Болонського процесу обумовлює кардинальні зміни в організації навчально-виховного процесу у вищій школі, обов'язковим компонентом якого є підсумкова оцінка на певному ступені професійної підготовки фахівця.

Вступне випробування, яке є відповідним етапом реалізації моделі підготовки фахівців для сфери туризму в умовах педагогічного ВНЗ, повинно констатувати їх професійно-кваліфікаційний рівень підготовки відповідно до регіональних умов, здатність до професійної та соціальної мобільності, формування творчої, соціально активної, духовно багатой особистості. Вступне випробування спрямованно на вияв рівня здобутих студентами теоретичних та практичних знань, одержаних в процесі вивчення навчальних дисциплін та проходження навчально-виробничих практик, зокрема:

- відповідно до *циклу професійно-орієнтованої гуманітарної та соціально-економічної підготовки* вступне випробування повинно виявити: розуміння регіональних особливостей України з урахуванням історико-культурного загальноукраїнознавчого фону та вміння пояснювати механізми появи і розвитку більшості типових явищ регіональної традиційно-культурної спадщини українців;

- відповідно до *циклу професійної природничо-наукової підготовки* вступне випробування повинно виявити: професійну готовність майбутніх фахівців щодо використання туристичної діяльності для створення українознавчо-орієнтованого туристичного продукту на основі використання історично усталених регіонально-місцевих форм життєдіяльності населення, зокрема елементів побутово-матеріальної культури та звичаєво-святкової обрядовості;

- відповідно до *професійно-виробничої підготовки* вступне випробування повинно виявити: формування професійних умінь та навичок, необхідних для конкретної роботи на підприємстві; здатність приймати участь у вирішенні назрілих проблем туристського бізнесу; потребу і вміння систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у професійній діяльності.

В цілому вступне випробування повинно засвідчити здатність бакалаврів туризму розробляти і впроваджувати в практику регіональні моделі туристично-краєзнавчої діяльності, спрямовані на формування національно орієнтованого туристичного продукту в українознавчій сфері цінностей, знань та способів діяльності.

Крім того, оцінка знань абітурієнтів повинна враховувати: правильність і усвідомленість викладу матеріалу, повноту розкриття сутності понять і закономірностей, точність застосування термінології; самостійність відповіді; логічність, доказовість у викладі матеріалу; ступінь сформованості інтелектуальних, загальнонаукових, специфічних умінь.

Абітурієнт на вступному випробуванні повинен: аналізувати та визначати ресурсний потенціал регіонів України; знати основні технологічні процеси на стадіях виробництва, просування, реалізації та споживання туристського продукту; знати особливості туристського ринку; вміти дати характеристику природно-рекреаційних ресурсів України; вміти вирішувати завдання пов'язані з процесом споживання туристських послуг.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ АБІТУРІЄНТА НА ДОДАТКОВОМУ ВСТУПНОМУ ВИПРОБУВАННІ

За шкалою університету	Визначення	Характеристика відповідей абітурієнта	
		на питання теоретичного змісту	на питання практичного змісту
100-123 бали	Низький	Абітурієнт не усвідомлює змісту питання білету, тому його відповідь не має безпосереднього відношення до поставленого питання. Найявна повна відсутність умінь міркувати.	Обсяг висвітлених питань менше 50%. У абітурієнта відсутня історично-просторова уява, необхідна для висвітлення питань.
124-149 балів	Задовільний	Відповіді на питання білету носять фрагментарний характер, характеризуються відтворенням знань на рівні запам'ятовування. Абітурієнт поверхово володіє умінням міркувати, його відповіді супроводжуються другорядними міркуваннями, які інколи не мають безпосереднього відношення до змісту запитання.	Обсяг висвітлених питань у межах 50-70%. Абітурієнт погано володіє засобами відтворення історично-просторових властивостей предметів, явищ, процесів.
150-174 балів	Достатній	У відповідях на питання білету допускаються деякі неточності або помилки не принципового характеру. Абітурієнт демонструє розуміння навчального	Обсяг правильно висвітлених питань більше 75%. Висвітлення питань має окремі неточності і незначні помилки.

		матеріалу на рівні аналізу властивостей. Помітне прагнення абітурієнта логічно розмірковувати при відповіді на питання білета.	
175-200 балів	Високий	Абітурієнт дає повну і розгорнуту відповідь на питання білета. Його відповіді свідчать про розуміння навчального матеріалу на рівні аналізу закономірностей, характеризуються логічністю і послідовністю суджень, без включення випадкових і випадання істотних з них.	Обсяг правильно висвітлених питань дорівнює 100%. Кожне висвітлене питання супроводжується ґрунтовним поясненням. Абітурієнт без помилок відтворює історично-просторові властивості якості явищ, процесів, предметів.

Якщо абітурієнт під час вступного випробування з конкурсного предмету набрав від 100-123 балів, то дана кількість балів вважається не достатньою для допуску в участі у конкурсному відборі до НПУ імені М. П. Драгоманова.

Оцінювання рівня знань абітурієнтів проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань абітурієнта виводиться за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей абітурієнтів. Бали (оцінки) вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії усім абітурієнтам, хто приймав участь у випробуванні після закінчення іспиту.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

3.1. ОСНОВИ ТУРИЗМУ

Основні поняття і визначення туризму як сфери діяльності. Загальні підходи до туристської термінології. Сутність категорій “туризм” і “турист”. Зміст понять “подорож” і “туризм”. Форми, види і різновиди туризму. Туроператор. Основні поняття туризму по українському законодавству.

Статистичне визначення туризму. Поняття і цілі туристської статистики. Рекомендації ВТО по створенню єдиної системи в статистиці туризму. Типи туризму по статистиці. Міжнародні відвідувачі. Внутрішні відвідувачі. Класифікація туристського попиту за цілями поїздок. Засоби транспорту і розміщення туристів. Туристські витрати.

Туризмологія в системі наук. Психологія. Антропологія. Соціологія. Економіка. Географія. Інформатика. Право (національне право, регулювання туристської діяльності в Україні, міжнародне туристське право). Ділова логістика. Покровителі мандрівників.

Розвиток світового туризму. Феноменологічний погляд на історію туризму. Територіальні переміщення в первісному світі. Подорожі в перших століттях нашої ери і в період середньовіччя. Розвиток світового туризму в ХУІІІ-ХІХ ст. Перші визначні пам'ятки. Перші турагентства. Перші підприємства розміщення. Історичні віхи туризму в ХХ ст. Прогнози розвитку світового туризму.

Історія туризму в Україні. Мандрівництво в Україні як прообраз сучасного туризму (ІХ - ХІХ ст.). Початок організованого туризму (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). Розвиток туризму в Україні у міжвоєнний (1918-1939 рр.) і повоєнний (1950-1960 рр.) періоди. Розвиток туризму за радянських часів (70-80-ті роки ХХ ст.). Сучасний стан туристичної галузі в Україні.

3.2. ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ

Характеристика природних туристсько-рекреаційних ресурсів України, що мають вплив на туристичну діяльність. Види природних туристсько-рекреаційних ресурсів (кліматичні, гідрологічні, бальнеологічні, орографічні, спелеологічні, ландшафтні, флоро-фауністичні). Основні критерії та принципи оцінювання природних туристсько-рекреаційних ресурсів. Розробка оціночних шкал для окремих показників та їх аналіз. Загальна характеристика всіх видів природних туристсько-рекреаційних ресурсів України, що мають вплив на туристичну діяльність.

Характеристика антропогенно-природних туристсько-рекреаційних ресурсів України. Природно-заповідний фонд як туристсько-рекреаційний ресурс. Географія біосферних резерватів , природних резерватів, національних природних парків та заказників України. Особливості залучення до туристської та рекреаційної сфери парків пам'яток садово-паркового мистецтва та дендрологічних парків. Соціально-економічна ефективність використання цих ресурсів в туристсько-рекреаційній діяльності.

Характеристика суспільно-історичних туристсько-рекреаційних ресурсів України. Основні історико-культурні об'єкти України : територіальний аспект. Оцінка архітектурно-історичних туристсько-рекреаційних ресурсів. Визначні пам'ятки архітектури та містобудування. Археологічні та історичні пам'ятки. Етнографічні особливості території та місця пов'язані з життям та діяльністю видатних людей. Проблеми залучення історико-культурних ресурсів до туристсько-рекреаційної діяльності.

3.3 ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙНИХ ПОСЛУГ

Історія екскурсійної діяльності в Україні. Місце екскурсії у системі національної освіти та виховання. Історичні аспекти розвитку екскурсійної справи в Україні: зародження екскурсійної справи (кінець ХУІІІ – поч. ХХ ст.) , становлення екскурсійної справи в 20-30 –х роках ХХ ст., активізація екскурсійної діяльності в 40-60-х рр. ХХ ст., розквіт екскурсійної справи 60-80–х рр. ХХ ст., екскурсійна діяльність в перехідних період, сучасні засади

розвитку екскурсійної справи в Україні. Основні напрямки діяльності екскурсійних організацій.

Теорія екскурсійної справи. Основи екскурсійної теорії. Екскурсії її суть. Екскурсія як засіб спілкування. Основні ознаки та функції екскурсій.

Класифікація екскурсій. Тематика і зміст екскурсій. Класифікація екскурсій за змістом, за кількістю та складом учасників, за місцем проведення, за способом пересування, за протяжністю, за формою проведення. Тематика і зміст екскурсій. Взаємодія екскурсовода та екскурсанта. Закони логіки та їх застосування в екскурсіях. Логічні переходи та їх значення в екскурсіях.

Основні поняття екскурсійної методики. Основи екскурсійної методики. Екскурсійний метод пізнання. Сутність поняття «екскурсійної методики» . Специфіка і класифікація методичних прийомів. Методика екскурсійного показу. Прийоми показу. Методичні прийоми розповіді. Основні методичні прийоми ведення екскурсії. Системна взаємодія елементів і компонентів екскурсійного процесу.

Технологічні процеси створення нової екскурсії. Документація , що до проведення екскурсії : маршрут екскурсії, технологічну картку, контрольний текст, „портфель екскурсовода,” карток (паспортів) екскурсійних об'єктів , список літератури та інших джерел екскурсійного матеріалу розкриваючи тему екскурсії.

Підготовка екскурсовода до проведення екскурсії. Вимоги до складання індивідуального тексту: наукові засади , методологія. Вивчення літератури, джерел інформації та об'єктів. Використання художньої літератури та цитат і індивідуальному тексті.

Якість екскурсії, спосіб її оцінки. Оцінка якості екскурсії. Прослуховування екскурсії як вид контролю за якістю проведення екскурсії. Основні критерії оцінки екскурсії. Рецензування методичної документації. Методика аналізу екскурсії.

Професійна майстерність екскурсовода. Етапи становлення професії, вимоги до екскурсовода. Мова екскурсовода. Вміння та навички екскурсовода . Зовнішній вигляд і манери екскурсовода. Специфіка роботи екскурсовода з іноземними туристами. Професійна майстерність екскурсовода.

Диференційований підхід до екскурсійного обслуговування різних верст населення. Сутність диференційного підходу. Види угруповань екскурсантів. Системний підхід до екскурсійного обслуговування екскурсій різних верств місцевого населення. Шкільні екскурсії, їх значення та організація. Комплексні програми екскурсійного обслуговування школярів.

Організація і проведення оглядових та тематичних екскурсій. Організація екскурсійної роботи в умовах міста. Організація екскурсійної роботи в сільській місцевості. Особливості організації оглядових екскурсій по місту. Особливості організації екскурсій на історичні теми. Особливості організації і проведення краєзнавчих екскурсій. Архітектурна тематика в екскурсійній діяльності. Особливості організації і проведення пішохідних

екскурсій. Особливості організації і проведення екскурсій різними транспортними засобами .

3.4 ГЕОГРАФІЯ ТУРИЗМУ

Туризм як суспільне явище та об'єкт пізнання. Поняття про туризм як суспільний феномен, його визначення за Законом України «Про туризм» та міжнародними документами.

Туризм як об'єкт наукового дослідження. Аспекти дослідження туризму: географічний, історичний, економічний, екологічний, культурологічний, соціальний, психологічний, інформаційно-технологічний, політологічний, педагогічний тощо. Формування туризмології як науки про туризм та місце в ній туризмознавства.

Історія туризму. Основні етапи розвитку туризму.. Основні етапи розвитку туризму в Україні. Початок розвитку туризму в ХІХ ст., перші туристичні організації; розвиток туризму на початку ХХ ст. та у міжвоєнний період (20-30-ті роки ХХ ст.), форми організації турдіяльності та розвиток індустрії туризму. Розвиток туризму у 50-80-х роках ХХ ст., регіональні особливості.

Структура туризму. Класифікація туризму. Класифікація туризму за формами: самодіяльний, організований; індивідуальний, груповий; клубний, соціальний. Класифікація за рівнем: міжнародний, внутрішній. Класифікація за напрямками: активний, екологічний, екскурсійний, рекреаційний. Класифікація за видами (мотивацією): гірсько-лижний, культурно-просвітницький, розважальний, курортно-лікувальний, релігійний, діловий та конгресно- науковий, етнічний, сільський тощо. Класифікація за засобами долання простору: пішохідний, кінний та гужовий, водний, автомобільний, повітряний. Класифікація за цільовою аудиторією: дитячо-юнацький, молодіжний, сімейний, тощо. Класифікація за ринковими ознаками: масовий, елітарний, екзотичний. Особливості кожного структурного елементу.

Туризм як сфера економічної діяльності. Специфіка туристичної діяльності. Специфічні риси туристичної послуги. Бізнесова складова туристичної діяльності. Соціалізація турдіяльності. Екологічний імператив в турдіяльності.

Індустрія туризму. Поняття про індустрію туризму як міжгалузевий комплекс (кластер) із задоволення потреб подорожуючої людини. Структура індустрії туризму: організаційна, функціонально-галузєва, територіально-господарська, її елементи. Рівні організації індустрії туризму: глобальний (міжнародний), національний, регіональний, місцевий.

3.5 ГОСТИННІСТЬ В ТУРИЗМІ

Загальні положення організації послуг гостинності. Послуги гостинності, їх класифікація: послуги розміщення, харчування, дозвілля. Уніфіковані технології обслуговування в сфері гостинності. Технологія готельної справи. Організація обслуговування туристів в готелях та інших закладах

розміщення. Загальні принципи організації харчування туристів. Організація послуг дозвілля в системі гостинності.

Туристична галузь. Специфіка галузі туризму. Поняття про туристичний продукт (турпродукт). Основні типи підприємств галузі: туроператори, турагенції, їх види.

Діяльність туристичного підприємства. Основні напрямки діяльності. Форми організації та розподіл функцій. Сутність туроперейтингу. Ділова документація. Ваучер (путівка) - основний документ в туризмі.

Проектування турів. Класифікація маршрутів та турів. Загальні положення та принципи методики розробки турів.

Основи екскурснознавства та музеєзнавства. Класифікація екскурсій та їх специфічні риси. Основи методики проведення екскурсій. Музей як об'єкт туризму і складова турпродукту.

Кадрова політика в туризмі. Системи підготовки кадрів для туризму: європейська, американська. Структура та рівні підготовки кадрів. Стандартизація освіти в туризмі. Університетська освіта в системі підготовки кадрів для туризму. Вітчизняний досвід підготовки кадрів для туризму. Види навчальних закладів України, які готують кадри для туризму.

Сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму. Динаміка туристичного процесу. Макрорегіональні відміни в розвитку туризму. Країни-лідери в туризмі. Країни-генератори туристичних потоків. Країни-рецепієнти. Найпопулярніші центри міжнародного туризму. Диверсифікація туристичного ринку: інноваційні види та форми туризму, їх характеристика.

Стан туризму в Україні. Розвиток туризму за часи Незалежності, його етапи, динаміка. Особливості діяльності індустрії туризму: сфера гостинності, транспорту, туристична галузь. Галузеві диспропорції. Регіональні відміни в розвитку туризму України. Проблема туристсько-рекреаційного районування. Територіальна структура вітчизняного туризму, її особливості.

3.5 КРАЄЗНАВСТВО

Духовний світ українства. Світоглядні уявлення та вірування українців. Демонологія та довілля. Сюжетно-тематичні особливості української міфології. Релігія в житті українців (перед християнські вірування, християнське віровчення, двовір'я та повернення до традицій). □ Звичаї та обряди українців. Світоглядно-фольклорна творчість та календарно-побутова обрядовість.

Основи матеріальної культури українців. Традиційні основні та допоміжні види господарської діяльності українців. Ремесла та народні художні промисли. Поселення та традиційне житло українців. Українське народне вбрання (традиційне і сучасне). Традиційна їжа українців (режим та сезонність харчування, обрядова їжа).

Елементи традиційної святково-побутової обрядовості українців у туристичному продукті. Об'єкти культури і мистецтвознавчого краєзнавства (народне декоративно-прикладне мистецтво, усна народна творчість,

місцева художня література, зображувальне мистецтво, музична та танцювальна культура, архітектура, пам'ятні місця). Вивчення культури і побуту населення. Святково-побутова обрядовість українців та використання її елементів у туристичному продукті.

Вивчення природних комплексів та організація навчальних екскурсій в природу. Природний комплекс і його компоненти. Основні етапи фізико-географічного дослідження природних комплексів. Обладнання краєзнавчо-екскурсійної стежки. Навчальна екскурсія в природу, її функції і ознаки. Шкільні навчальні екскурсії з вивчення природних комплексів.

Вивчення господарства краю та організація екскурсій на виробництво. Господарство краю та його територіальна організація. Навчальні екскурсії на виробництво, їх значення і завдання. Визначення мети і завдань екскурсії. Проведення екскурсії (відповідно до окремих стадій технологічного процесу на підприємстві).

- 4. Для пільгових категорій осіб, яким надано право складати вступні випробування (особи, що потребують особливих умов складання випробувань) в НПУ імені М. П. Драгоманова за рішенням Приймальної комісії створюються особливі умови для проходження вступних випробувань.**

5. СТРУКТУРА БІЛЕТУ ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

**Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Факультет природничо-географічної освіти та екології**

Ступінь: бакалавр

Спеціальність: 242 «Туризм»

На базі ОКР: молодший спеціаліст

**Додаткове вступне
випробування**

Екзаменаційний білет № __

1. Стан туризму в Україні. Галузеві диспропорції. Регіональні відміни в розвитку туризму України.
2. Умови функціонування підприємств. Правова основа функціонування підприємств. Вимоги до здійснення підприємницької діяльності в туризмі.
3. Основи екскурсійної методики. Екскурсійний метод пізнання. Системна взаємодія елементів і компонентів екскурсійного процесу.
4. Рекреація і туризм країн Північної Азії.

**Затверджено на засіданні Приймальної комісії
НПУ імені М. П. Драгоманова**

Протокол № __ від «__» березня 2016р.

Голова фахової комісії _____ / _____ /
Підпис Прізвище, ім'я, по-батькові

6. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про вищу освіту». - [Електронний ресурс]. – Сайт: Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Бабарицька В., Малиновська О. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. – К., Альтерпрес, 2004. – 285 с.
3. Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство.- Київ., Альтерпрес., 2007. - 464 с.
4. Забалдіна Ю.Б. Маркетинг туристичного підприємства.-Київ., , 2002. - 196 с.
5. Килимистий С.М. Анімація в туризмі.- Київ., ФПУ., 2007. - 188 с.
6. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. - Чернівці: Книги - ХХІ, 2003. – 300 с.
7. Кифяк В.Ф. Організація туризму.-Чернівці., Книги - ХХІ., 2008. - 344 с.
9. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи [Текст] / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
10. Ліцензійні умови проведення туроператорської і турагентської діяльності. Законодавство.- К., 2007. - 48 с.
11. Любіцева О.О. Методика розробки турів: Навч посібник. – К.: Альтерпрес, 2008. – 300 с.
12. Мальська М.П. Міжнародний туризм: сфера послуг : підручник / М.П. Мальська, Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич. - К. : Знання, 2008. – 661 с
13. Мальська М.П., Бордун О. Планування діяльності туристичних підприємств.-Київ., Знання., 2005. - 241 с.
14. Мальська М.П., Худо В. Менеджмент туризму. Вступ до спеціальності. -Львів., Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка., 2002. - 314 с.
15. Машина Н.І. Страхування для туристичних підприємств. -Київ., ЦНЛ., 2006. - 368 с.
16. Михайліченко Г.І. Практика організації туристичних подорожей.-Київ., КНТЕУ., 2003. - 156 с.
17. Мунін Г.Б. та ін. Маркетинг туризму.- Київ., Європейський університет., 2006. - 427 с.
- 18.Обозний В.В. Краєзнавча підготовка менеджерів туризму в умовах педагогічного університету. Монографія. - К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2007.-204с.
19. Організація дозвілля в туристичній індустрії.- Київ., КНТЕУ, 2006.- 40 с.
20. Правове регулювання туристичної діяльності в Україні : Збірник нормативно-правових актів. - Київ., Юрінком, 2002. - 640 с.